

Szkoła praska

Prekursorzy: Moskiewskie Koło Lingwistyczne, powstałe w 1915 (Jakobson, Trubiecki)

1926 – Powstaje Praskie Koło Lingwistyczne → „Szkoła praska”

Inne nazwy: funkcjonalizm – nazwa szersza, bo obejmuje także m.in. poglądy André Martineta i M. Hallidaya

Funkcjonalizm – pytanie o funkcję elementów w języku

Szkoła praska

- Główne dokonania:
- Fonologia (Trubiecki, Jakobson)
- Morfologia (teoria opozycji morfologicznych) (Jakobson)
- Składnia – teoria aktualnego rozczłonkowania zdania (perspektywy komunikacyjnej wypowiedzenia) (Mathesius, Danes, Firbas, Sgall)
- Funkcje języka
- Teoria literatury

Szkoła praska - fonologia

Podstawy *fonologii* Trubieckiego:

- Definicja fonemu jako wiązki cech dystynktywnych
- Teoria funkcji elementów fonicznych (fonemów, akcentu itd.):
  - delimitatywna,
  - kulminatywna,
  - dystynktywna:

Szkoła praska - fonologia

delimitatywna: inicjalne lub finalne miejsce akcentu; fonemy występujące tylko na początku lub końcu morfemów (ang. /h/ i /ŋ/)

kulminatywna: akcent decydujący o wyrazowości, samogłoska konstytuująca sylabę; rozróżnienie słów „istniejących” i „nieistniejących” (np. *dłowa)

dystynktywna: miejsce akcentu w językach o akcencie swobodnym; dystynktywna rola fonemów

práctico
practico
practicó

Szkoła praska - fonologia

Typy opozycji:

- bilateralne – multilateralne (np. miejsca, sposobu artykulacji);
- prywatywne – gradualne – ekwipolentne (dźwięczności – stopnia otwarcia samogł. – miejsca artykulacji)
- stałe – neutralizowane
- izolowane – skorelowane

Szkoła praska - fonologia

Typy opozycji:

- bilateralne – multilateralne (np. miejsca, sposobu artykulacji);
- prywatywne – gradualne – ekwipolentne (dźwięczności – stopnia otwarcia samogł. – miejsca artykulacji)
- stałe – neutralizowane
- izolowane – skorelowane

Szkoła praska - fonologia

- Pojęcie neutralizacji opozycji i archifonemu:
/koD/ : /kotem/ : /kodem/
- Cechy dystynktywne artykulacyjne
- Zestaw opozycji wynikający z inwentarza fonemów ustalonych dla danego języka

Szkoła praska - fonologia

Fonologia binarna Jakobsona (R. Jakobson, M. Hale, Podstawy języka):

Zestaw uniwersalnych 12 cech dystynktywnych, akustycznych i audytywnych przypisywanych (+) lub nie (-) fonenom

Wokaliczny – niewokaliczny	Odróżnia samogłoski od niesamogłosek
Konsonantalny -- niekonsonantalny	Odróżnia spółgłoski od niespółgłosek
Skupiony -- rozproszony	Odnosi się do wyglądu na spektrogramie: skupione – dużo energii w środku widma, rozproszone – rozkład bardziej równomierny
Napięta – nienapięta	
Dźwięczna – bezdźwięczna	
Nosowa – ustna	
Nieciągła – ciągła	
Tnąca – łagodna	Odróżnia dźwięki ostre, np. /s/ od łagodniejszych szczylnowych, np. /l/.
Urwana – nieurwana	Odróżnia gotalizowane (zwarcie krtaniowe) od głosek bez zwarcia
Ciemna – jasna	Ciemne – więcej energii w niskich częstotliwościach; jasne – w wysokich
Mołowa -- niemołowa	Mołowa – obniżenie w wysokich częstotliwościach wywołane przez dodatkową przeszkodę (zaokrąglone i krtaniowe są mołowe)
Durowa -- niedurowa	Durowa – podniesienie wysokich częstotliwości, np. jak w spółgł. miękkich.

Szkoła praska - fonologia

Korzyści

- Uniwersalny zestaw dla wszystkich języków
- Ten sam zestaw cech dla samogłosek i spółgłosek; [w] i [v] różnią się jedną cechą

Porównać „binarne” opisy polszczyzny (Laskowski, Dukiewicz – Sawicka)

Morfologia:

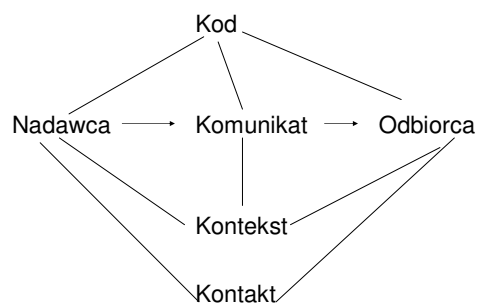
- Pojęcie członu nacechowanego i nienacechowanego (+ vs. -/0)
- Opozycje prywatywne symetryczne (+ : -) i asymetryczne (+ : 0), np.
  - aktor : aktorka
  - wilk : wilczyca

Szkoła praska

Składnia:

aktualne rozczłonkowanie zdania (= struktura tematyczno-rematyczna)

Funkcje języka

Szkoła praska

Funkcje języka

- f. poznawcza (denotatywna) – kontekst
- f. emotywna (ekspresywna) – nadawca
- f. konatywna – odbiorca
- f. fatyczna – kontakt
- f. poetycka – komunikat
- f. metajęzykowa – kod

Funkcje języka

	f. metajęzykowa (kod)	
f. emotywna (odbiorca)	f. poetycka (komunikat)	f. konatywna (odbiorca)
	f. poznawcza (kontekst)	
	f. fatyczna (kontakt)	

Literatura:

- J. Apresjan, *Koncepcje i metody współczesnej lingwistyki strukturalnej*, Warszawa 1971, PIW, cz. I, rozdział 3.
- R. Jakobson, M. Halle, *Podstawy języka*, Wrocław, 1964, Ossolineum, (wstęp L. Zawadowskiego i Cz. I. *Fonologia i Fonetyka*)
- R. Jacobson, „Poetyka w świetle językoznawstwa” (w:) *W poszukiwaniu istoty języka*, Warszawa 1989, PIW, t. 2, str. 77 - 124